

Αθήνα, 29 Ιουλίου 2015

ΕΡΩΤΗΣΗ

Προς τον κ. Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Θέμα: Σχετικά με τα προβλήματα που παρουσιάζει η διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων αναγνώρισης των αντιρρησιών συνείδησης.

Η αντιμετώπιση των αντιρρησιών συνείδησης από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας παραμένει όχι μόνο άδικη, αλλά και ευθέως αντίθετη με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, αναφορικά με την Επιτροπή που εξετάζει τα αιτήματα αναγνώρισης των αντιρρησιών συνείδησης, έχουν διατυπωθεί σοβαρές ενστάσεις αναφορικά με το αμερόληπτο της σύνθεσής της αλλά και της λήψης των αποφάσεών της. Ενδεικτικά:

1. Η απόφαση λαμβάνεται από τον Υπουργό (ή Αναπληρωτή Υπουργό) Άμυνας.

Το πρώτο ζήτημα είναι ότι την απόφαση για την αναγνώριση, τυπικά τη λαμβάνει ο Υπουργός Άμυνας (εν προκειμένω ο Αναπληρωτής Υπουργός Άμυνας).

Ως προς αυτό, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ έχει συστήσει εδώ και 10 χρόνια να περάσει η διαδικασία εξέτασης σε πολιτικές αρχές εκτός Υπουργείου Άμυνας (CCPR/CO/83/GRC 25 Απριλίου 2005, παράγραφος 15), αναφέροντας συγκεκριμένα: «Η Επιτροπή ανησυχεί για το γεγονός ότι η διάρκεια της εναλλακτικής θητείας για τους αντιρρησίες συνείδησης είναι πολύ μεγαλύτερη από τη στρατιωτική θητεία και για το ότι η εξέταση των αιτήσεων για εναλλακτική θητεία βρίσκεται αποκλειστικά υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Άμυνας. (άρθρο 18). Το κράτος μέλος θα πρέπει να διασφαλίσει ότι η διάρκεια της εναλλακτικής θητείας δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και θα πρέπει θέσει την εξέταση των αιτήσεων των αντιρρησιών συνείδησης στην αρμοδιότητα αρχών με πολιτικό και όχι στρατιωτικό προσωπικό».

Σημειωτέον ότι ενώ τυπικά ο Υπουργός δεν υποχρεούται να υιοθετήσει τη γνωμοδότηση της επιτροπής σύμφωνα με την υπουργική απόφαση Φ.420/79/81978/Σ.300 (ΦΕΚ 1854/2005 - τεύχος δεύτερο), αυτό που συμβαίνει στην πράξη είναι ότι οι εκάστοτε Υπουργοί ή Αναπληρωτές Υπουργοί υιοθετούν την απόφαση της Επιτροπής.

2. Ο ορισμός των μελών της Επιτροπής γίνεται από την κυβέρνηση, όχι από ανεξάρτητη αρχή - ζήτημα ανεξαρτησίας.

Σύμφωνα με τον Νόμο 3421/2005, άρθρο 62, παράγραφος 2: «2. Τα μέλη της επιτροπής, καθώς και ίσος αριθμός αναπληρωματικών ορίζονται για δύο έτη, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Οικονομίας και Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως». Είναι σαφές ότι ο ορισμός των μελών της Επιτροπής γίνεται από την

κυβέρνηση, όχι από κάποια ανεξάρτητη αρχή. Και μάλιστα με συμμετοχή του Υπουργού Άμυνας. Σύμφωνα δε με την παράγραφο 3, και η αντικατάσταση τακτικού ή αναπληρωματικού μέλους γίνεται με κοινή απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, προσδίδοντας έτσι στον συγκεκριμένο αρμοδιότητα ορισμού και των μη στρατιωτικών μελών.

Αντιθέτως, τα μέλη της επιτροπής θα μπορούσαν να ορίζονται από κάποια ανεξάρτητη αρχή (π.χ. Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που αντίστοιχα προτείνει μέλη για τις ανεξάρτητες επιτροπές ασύλου). Ή οι καθηγητές πανεπιστημίου να ορίζονται από τα ίδια τα ΑΕΙ, που έχουν αυτοδιοίκητο.

3. Συμμετοχή στρατιωτικών στην επιτροπή και δυνατότητα σύνθεσης με πλειοψηφία στρατιωτικών

Σύμφωνα με την παράγραφο 1, του άρθρου 62, του Ν. 3421/2005, η πενταμελής προαναφερθείσα Επιτροπή αποτελείται από:

α. Δύο καθηγητές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με ειδικότητα στη φιλοσοφία ή στις κοινωνικές πολιτικές επιστήμες ή στην ψυχολογία,

β. Έναν σύμβουλο ή πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

γ. Δύο ανώτερους αξιωματικούς, έναν του στρατολογικού και έναν του υγειονομικού σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων.

Πέραν του ζητήματος της αμεροληψίας που τίθεται από τη συμμετοχή στρατιωτικών σε μια επιτροπή που εξετάζει άτομα που είναι αντίθετα προς το στρατό, ενυπάρχει και ένα ακόμα προβληματικό ζήτημα. Η δυνατότητα απουσίας μελών της επιτροπής δίνει τη δυνατότητα σύνθεσης με πλειοψηφία στρατιωτικών. Η προαναφερθείσα υπουργική απόφαση Φ.420/79/81978/Σ.300 (ΦΕΚ 1854/2005 - τεύχος δεύτερο), άρθρο 3, παράγραφος 2, ρητά αναφέρει ότι: «Η επιτροπή ευρίσκεται σε απαρτία εφόσον οι παρόντες είναι περισσότεροι από τους απόντες. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία, στις περιπτώσεις ισοψηφίας, υπερισχύει η ψήφος του προέδρου». Η δυνατότητα αυτή έχει οδηγήσει στο φαινόμενο συχνής απουσίας των δύο ακαδημαϊκών μελών της επιτροπής, με αποτέλεσμα η απόφαση να λαμβάνεται με πλειοψηφία στρατιωτικών (όπως έχει καταγγελθεί ότι συνέβη στη συνεδρίαση της 4/3/2015).

Παρά το ότι το ίδιο το ΥΠΕΘΑ έχει επανειλημμένα αναφέρει στο παρελθόν, απαντώντας σε ερωτήσεις βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, ότι είναι η πλειοψηφία καθηγητών και συμβούλου ή παρέδρου του ΝΣΚ, που παρέχει τα εχέγγυα ως προς την αντικειμενικότητα της κρίσης, εντούτοις κάτι τέτοιο σπάνια συμβαίνει στην πράξη. Για παράδειγμα, στην απάντηση του τότε Υπουργού κ.κ. Μπεγλίτη, στις 11 Οκτωβρίου 2011, σε ερώτηση των βουλευτών ΣΥΡΙΖΑ, αναφέρει χαρακτηριστικά: « Η ανωτέρω επιτροπή εκτιμάται ότι παρέχει τα εχέγγυα ως προς την αντικειμενικότητα της κρίσης και τη νομιμότητα της όλης διαδικασίας, καθόσον:

α) Ο ορισμός των μελών της γίνεται με κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και εκτός των δύο ανώτερων αξιωματικών, η επιτροπή αποτελείται από δύο καθηγητές ΑΕΙ, αναγνωρισμένου κύρους, με γνωστικό αντικείμενο τις ανθρωπιστικές επιστήμες, των οποίων η γνώμη έχει βαρύνουσα σημασία και έναν πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, διασφαλιζόμενης έτσι της νομιμότητας της διαδικασίας για δίκαιη αντιμετώπιση και αξιοπιστία (πλειοψηφία καθηγητών-παρέδρου ή συμβούλου ΝΣΚ).»

Παρομοίως, και η μεταγενέστερη απάντηση της τότε Αναπληρώτριας Υπουργού Εθνικής Άμυνας, κας Φώφης Γεννηματά, στις 20 Αυγούστου 2013, σε ερώτηση 27 βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η

ειδική Επιτροπή του άρθρου 62 του ν. 3421/2005 παρέχει όλα τα εχέγγυα ως προς την αντικειμενικότητα της κρίσης και τη νομιμότητα της όλης διαδικασίας. Ο ορισμός των μελών της και των αναπληρωματικών τους, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 62 του ν. 3421/2005, γίνεται με κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού και επιπλέον η Επιτροπή αποτελείται από δύο καθηγητές ΑΕΙ, με γνωστικό αντικείμενο τις ανθρωπιστικές επιστήμες (με ειδικότητα στη φιλοσοφία ή στις κοινωνικές επιστήμες ή στην ψυχολογία), αναγνωρισμένου κύρους, των οποίων η κρίση και η γνώμη έχει βαρύνουσα σημασία, έναν πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και δύο ανώτερων Αξιωματικών (έναν του Στρατολογικού-Στρατιωτικών Νομικών Συμβούλων και έναν του Υγειονομικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων). Είναι σαφές ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής διέπονται από αντικειμενικότητα, αξιοπιστία και αμεροληψία, που εξασφαλίζονται και από την πλειοψηφούσα γνώμη των ειδικών επί του θέματος επιστημόνων της Επιτροπής (τρεις έναντι δύο στρατιωτικών).»

Οι επανειλημμένες αναφορές των εκάστοτε υπουργών ότι είναι η πλειοψηφία των μη στρατιωτικών (δηλ. των πολιτών) μελών της επιτροπής, που διασφαλίζει την αντικειμενικότητα, αξιοπιστία και αμεροληψία, καθιστούν προφανές ότι, ακόμα και σύμφωνα με τη δική τους θεώρηση, όταν υπάρχει πλειοψηφία στρατιωτικών, δεν διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα, αξιοπιστία και αμεροληψία.

Το ζήτημα της απουσίας των μη στρατιωτικών μελών της επιτροπής έχει θέσει και ο Συνήγορος του Πολίτη, σε σύστασή του, το 2013, με τίτλο «Εξέταση αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης» όπου αναφέρει μεταξύ άλλων: "[...] Καθίσταται όμως ακόμη περισσότερο ανησυχητική τόσο εξαιτίας προβλημάτων στη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής (συχνή απουσία των μη στρατιωτικών,...)».

5) Η συνέντευξη είναι αμφιλεγόμενο μέσο σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε σύστασή του, το 2013, με τίτλο «Εξέταση αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης» αναφέρει: «Η προσωπική συνέντευξη ως μέσο διαπίστωσης λόγων συνείδησης είναι αυτή καθ' εαυτή αμφιλεγόμενη, στο μέτρο που υπάγει το ενδιάθετο φρόνημα σε έλεγχο ειλικρίνειας. [...]».

6) Ελλιπής αιτιολόγηση - το βάρος της απόδειξης φέρει ο αντιρρησίας

Το ζήτημα της ελλιπούς αιτιολόγησης των γνωμοδοτήσεων της Ειδικής Επιτροπής, και κατ' επέκταση των απορριπτικών Υπουργικών αποφάσεων, έχει θέσει ο Συνήγορος του πολίτη, στην προαναφερθείσα σύστασή του, αναφέροντας χαρακτηριστικά: «Καθίσταται όμως ακόμη περισσότερο ανησυχητική τόσο εξαιτίας προβλημάτων στη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής (συχνή απουσία των μη στρατιωτικών, ελλιπής αιτιολόγηση), όπως αυτά προκύπτουν από σειρά σχετικών αναφορών,[...]»

Επιπλέον, όπως είναι καταφανές από πλήθος απορριπτικών αποφάσεων, είναι ο αιτών που πρέπει να αποδείξει ότι είναι αντιρρησίας συνείδησης, και όχι η επιτροπή που πρέπει να αποδείξει ότι ο αιτών δεν είναι. Το βάρος της απόδειξης φέρει ο αιτών, ο οποίος μάλιστα καλείται να παραθέσει και πράξεις.

Χαρακτηριστικό απόσπασμα από πρακτικό συνεδρίασης της επιτροπής, του 2013 είναι:

«δεν προέκυψε ότι έχει τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης, καθώς δεν συνέδεσε το εσωτερικό του φρόνημα με συγκεκριμένες πράξεις που υπαγορεύονται από τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις. Η θεωρητική παρουσίαση των πεποιθήσεων του αιτούντος και η συμμετοχή του στο Σύνδεσμο Αντιρρησιών Συνείδησης, χωρίς εφαρμογή των πεποιθήσεών του στην πράξη, δεν αρκούν για να στοιχειοθετήσουν στάση ζωής που να τον εμποδίζει να εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις ενόπλως.»

7) Διάκριση εις βάρος των λεγόμενων "ιδεολογικών" αντιρρησιών συνείδησης.

Όπως αναφέρει ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προαναφερθείσα σύστασή του, το 2013, με τίτλο «Εξέταση αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης»:

«Καθίσταται όμως ακόμη περισσότερο ανησυχητική τόσο εξαιτίας προβλημάτων στη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής (συχνή απουσία των μη στρατιωτικών, ελλιπής αιτιολόγηση), όπως αυτά προκύπτουν από σειρά σχετικών αναφορών, όσο και εξαιτίας μιας πάγιας πρακτικής άνισης μεταχείρισης: ενώ για τους λεγόμενους «θρησκευτικούς» αντιρρησίες η επιτροπή αρκείται στην προσκόμιση πιστοποιητικού της οικείας θρησκευτικής κοινότητας και δεν τους καλεί καν σε συνέντευξη, οι λεγόμενοι «ιδεολογικοί» αντιρρησίες συχνά καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που άπτονται ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, όπως η ένταξη σε συγκεκριμένο πολιτικό χώρο».

Κατόπιν των ανωτέρω, ερωτάται ο αρμόδιος κ. κ. Υπουργός:

1. Θεωρεί πως η σύνθεση της Επιτροπής Εξέτασης αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης ως προς τις ιδιότητες των μελών της, τον ορισμό των συγκεκριμένων εκάστοτε μελών της και του τρόπου λειτουργίας της, στην πράξη επηρεάζουν άμεσα τις αποφάσεις και καταστρατηγούν ευρωπαϊκούς και διεθνείς κανόνες δικαίου, καθώς και τις γνωμοδοτήσεις των ελληνικών ανεξάρτητων αρχών;
2. Τηρούνται πλήρη και αναλυτικά πρακτικά από την Επιτροπή που εξετάζει τα αιτήματα εκπλήρωσης εναλλακτικής υπηρεσίας; Χορηγούνται αντίγραφα των πρακτικών αυτών στους αιτούντες;
3. Θεωρεί ότι η αιτιολογία των απορριπτικών αυτών αποφάσεων είναι πλήρης και εμπεριστατωμένη;
4. Σε ποιες ενέργειες πρόκειται να προβεί, ώστε η σύνθεση της Επιτροπής να καταστεί πραγματικά αμερόληπτη και ο τρόπος λειτουργίας να σταματήσει να παραβιάζει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων;

Οι ερωτώντες βουλευτές

Καραγιαννίδης Χρήστος

Κατριβάνου Βασιλική